

## Versiune anonimată

Traducere

C-600/21 -1

### Cauza C-600/21

#### Cerere de decizie preliminară

**Data depunerii:**

28 septembrie 2021

**Instanța de trimitere:**

Cour de cassation (Franța)

**Data deciziei de trimitere:**

16 iunie 2021

**Recurent:**

QE

**Intimată:**

Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest

---

[*omissis*]

**HOTĂRÂREA COUR DE CASSATION, PREMIÈRE CHAMBRE CIVILE  
[CURTEA DE CASAȚIE, CAMERA ÎNTÂI CIVILĂ] DIN 16 IUNIE 2021**

QE, [*omissis*] Maisons-Alfort, a formulat [un] [*omissis*] recurs [*omissis*] împotriva hotărârii pronunțate la 3 octombrie 2019 de cour d'appel de Versailles (16e chambre) [Curtea de Apel din Versailles (camera a 16-a)], în litigiul cu societatea Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, [*omissis*] Nantes, intimată.

[*omissis*] [date privind procedura]

## Situația de fapt și procedura

- 1 Potrivit hotărârii atacate (Versailles, 3 octombrie 2019), pronunțată în urma trimiterii după casare (1re Civ., 26 septembrie 2018, [omissis]), conform ofertei acceptate la 21 februarie 2006, reiterată prin actul autentic din 17 mai 2006, caisse fédérale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, în drepturile căreia se află caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest (banca) i-a acordat lui QE (împrumutatul) un împrumut destinat achiziției unui bun imobil în cuantum de 209 109 euro rambursabil în 20 de ani. Condițiile generale ale contractului prevedeau la articolul 16-1 că sumele datorate ar fi deplin drept și imediat exigibile, fără formalități sau punere în întârziere în cazul unei întârzieri de peste treizeci de zile la plata unei rate din principal, dobânzi sau sume accesorii.
- 2 Întrucât rata scadentă exigibilă la 10 decembrie 2012, în valoare de 904,50 euro, nu a fost plătită, nici cea din luna ianuarie 2013, banca a declarat exigibilitatea imediată la 29 ianuarie 2013, fără punere în întârziere prealabilă, și a solicitat efectuarea unei executări silite la domiciliul împrumutatului la 17 septembrie 2015. Susținând că procesul-verbal de executare cuprindea nereguli, împrumutatul a sesizat instanța de executare, la 13 octombrie 2015, pentru anularea procedurii.

## Examinarea motivelor

[omissis]

- 3 [omissis] [Primul motiv lipsit de relevanță pentru prezenta procedură]

## *Cu privire la al doilea motiv*

### Prezentarea motivului

- 4 Împrumutatul critică hotărârea de respingere a cererilor sale, în condițiile în care:
 

„1/ în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, sunt abuzive clauzele care au ca obiect sau ca efect faptul că provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract, în detrimentul consumatorului; sunt prezumate abuzive, cu excepția situației în care profesionistul prezintă dovada contrară, clauzele care au ca obiect sau ca efect faptul că i se recunoaște profesionistului posibilitatea de a rezilia contractul fără un preaviz de o durată rezonabilă; revine instanțelor de fond sarcina de a invoca din oficiu caracterul abuziv al clauzelor care le sunt prezentate atunci când dispun de elementele de fapt și de drept care le permit să se pronunțe; în speță, întrucât a constat că articolul 16.1 din contractul de împrumut prevedea că creditorul ar putea să pronunțe exigibilitatea imediată fără formalități sau punere în întârziere din moment ce împrumutatul era într-o întârziere de peste 30 de zile la plata unui termen al împrumutului, abținându-se să examineze dacă această clauză, care

recunoștea profesionistului posibilitatea de a rezilia contractul fără un preaviz de o durată rezonabilă, nu trebuia prezumată abuzivă, cu excepția situației în care banca demonstrează contrariul, cour d'appel [Curtea de Apel] nu a oferit un temei juridic deciziei sale în raport cu fostul articol L. 132-1 (devenit noul articol L. 212-1), fostul articol R. 132-2, 4° (devenit noul articol R. 212-2 4°), fostele articole R. 632-1 și L. 141-4 din code de la consommation [Codul consumului], coroborate cu articolul 1184 din code civil [Codul civil] (în redactarea sa anterioară Ordonanței din 10 februarie 2016);

2°/ în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, sunt abuzive clauzele care au ca obiect sau ca efect faptul că provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract, în detrimentul consumatorului; prezintă un astfel de caracter abuziv clauza care permite creditorului să pronunțe exigibilitatea imediată, făcând imediat exigibile sumele datorate, din cauza unei întâzieri de peste 30 de zile la plata unei rate a împrumutului, fără ca împrumutatul să aibă posibilitatea de a oferi explicații în prealabil cu privire la această cauză de exigibilitate; revine instanțelor de fond sarcina de a invoca din oficiu caracterul abuziv al clauzelor care le sunt prezentate atunci când dispun de elementele de fapt și de drept care le permit să se pronunțe; în speță, abținându-se să examineze dacă articolul 16.1 din contractul de împrumut nu avea un caracter abuziv din moment ce permitea creditorului, în cazul întâzierii de peste 30 de zile la plata unei rate, să rezilieze în mod unilateral contractul fără a lăsa împrumutatului posibilitatea de a da explicații cu privire la încălcarea care îi era imputată, cour d'appel [Curtea de Apel] nu a oferit un temei juridic deciziei sale în raport cu fostul articol L. 132-1 (devenit noul articol L. 212-1), fostele articole R. 132-1 și L. 141-4 din Codul consumului, coroborate cu articolul 1184 din Codul civil (în redactarea sa anterioară Ordonanței din 10 februarie 2016);

3°/ în contractele încheiate între profesioniști și consumatori, sunt abuzive clauzele care au ca obiect sau ca efect faptul că provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract, în detrimentul consumatorului; revine instanțelor de fond sarcina de a invoca din oficiu caracterul abuziv al clauzelor care le sunt prezentate atunci când dispun de elementele de fapt și de drept care le permit să se pronunțe; Curtea de Justiție a Uniunii Europene („Curtea”) a declarat că articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 din Directiva 93/13/CEE din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că, în ceea ce privește aprecierea de către o instanță națională a eventualului caracter abuziv al clauzei referitoare la exigibilitatea imediată ca urmare a nerespectării de către debitor a obligațiilor sale pe o perioadă limitată, revine instanței respective sarcina de a examina dacă posibilitatea acordată profesionistului de a declara exigibil tot împrumutul depinde de neîndeplinirea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză, dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neîndeplinire a obligațiilor prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutată, dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele de drept comun

aplicabile în materie în lipsa unor dispoziții contractuale specifice și dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului supus aplicării unei astfel de clauze să remedieze efectele respectivei exigibilități a împrumutului (CJUE 26 ianuarie 2017, Banco Primus, cauza C-421/14); în speță, abținându-se să examineze dacă clauza referitoare la exigibilitatea imediată prevăzută la articolul 16.1 din contractul de împrumut nu avea caracter abuziv, din moment ce permitea rezilierea contractului, încheiat pentru o perioadă de 20 de ani și în valoare de 209 109 euro, pe baza unei simple întârzieri de peste 30 de zile la plata unei rate scadente, cour d'appel [Curtea de Apel] nu a oferit temei juridic deciziei sale în raport cu articolul 3 alineatul (1) și cu articolul 4 din Directiva 93/13/CEE din 5 aprilie 1993, astfel cum au fost interpretate de Curte, coroborate cu fostul articol L. 132-1 (devenit noul articol L. 212-1), fostele articole R. 632-1 și L. 141-4 din Codul consumului.”

### Răspunsul Curții

Având în vedere articolul 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene:

#### Dreptul Uniunii Europene

- 5 Potrivit articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, o clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.
- 6 Articolul 4 din această directivă precizează:
  - „(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.
  - (2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”
- 7 Curtea, prin Hotărârea din 26 ianuarie 2017 (Banco Primus SA, C-421/14), a declarat că articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că:
  - „- examinarea caracterului eventual abuziv al unei clauze dintr- un contract încheiat între un profesionist și un consumator implică stabilirea aspectului dacă aceasta provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului. Această examinare

trebuie efectuată în raport cu normele naționale aplicabile în lipsa unui acord între părți, cu mijloacele de care dispune consumatorul, în temeiul reglementării naționale, pentru a determina încetarea utilizării acestui tip de clauze, cu natura bunurilor sau a serviciilor care fac obiectul contractului în cauză, precum și cu toate împrejurările care însoțesc încheierea acestuia; [...]

- în ceea ce privește aprecierea de către o instanță națională a eventualului caracter abuziv al clauzei referitoare la exigibilitatea imediată ca urmare a nerespectării de către debitor a obligațiilor sale pe o perioadă limitată, revine instanței respective sarcina de a examina dacă posibilitatea acordată profesionistului de a declara exigibil tot împrumutul depinde de neexecutarea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză, dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neexecutare prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutată, dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele de drept comun aplicabile în materie în lipsa unor dispoziții contractuale specifice și dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului supus aplicării unei astfel de clauze să remedieze efectele respectivei exigibilități a împrumutului.”

#### Dreptul național

- 8 Potrivit articolului L. 132-1 din Codul consumului, în redactarea care rezultă din Ordonanța nr. 2001-741 din 23 august 2001 aplicabilă litigiului și care privește printre altele transpunerea acestei directive în contractele încheiate între profesioniști și neprofesioniști sau consumatori, sunt abuzive clauzele care au ca obiect sau ca efect faptul că provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract, în detrimentul neprofesionistului sau consumatorului.
- 9 Cour de cassation [Curtea de Casație] deduce în mod constant din articolele 1134, 1147 și 1184 din Codul civil, în redactarea lor anterioară celei rezultate din Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016, că, deși contractul de împrumut al unei sume de bani poate să prevadă că nerespectarea de către împrumutatul necomerciant a obligației sale plată va determina exigibilitatea imediată, aceasta nu poate fi declarată a fi obținută de creditor în lipsa acordării unei puneri în întârziere rămasă fără efect și precizând termenul de care dispune debitorul pentru a se opune. Însă admite că se poate deroga de la cerința punerii în întârziere printr-o dispoziție expresă și neechivocă a contractului (1re Civ., 3 februarie 2004, [omissis]; 1re Civ., 3 iunie 2015, [omissis]; 1re Civ., 22 iunie 2017, [omissis]), din moment ce consumatorul este astfel informat cu privire la consecințele nerespectării obligațiilor sale.

#### Motive care justifică trimiterea preliminară

- 10 Examinarea aspectelor motivului presupune să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 din directivă trebuie interpretate în sensul că se opun, în

contractele încheiate cu consumatorii, unei scutiri convenționale de obligația de punere în întârziere, chiar dacă aceasta este prevăzută în mod expres și neechivoc în contract și clauza în litigiu, în măsura în care are ca efect faptul că exigibilitatea imediată este aplicabilă de plin drept în cazul unei întârzieri de peste 30 de zile la plata unei rate din principal, dobânzi sau sume accesorii, trebuie considerată abuzivă în special din perspectiva criteriilor stabilite de Curte în Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus (C-421/14). În favoarea unui dezechilibru semnificativ, se poate susține că o asemenea clauză permite creditorului să rezilieze contractul fără un preaviz de o durată rezonabilă și fără a se acorda împrumutatului posibilitatea de a oferi explicații cu privire la neîndeplinirea obligațiilor care îi este imputată. În favoarea lipsei caracterului abuziv se poate susține că, pentru a fi valabilă, o asemenea clauză trebuie să fie prevăzută în mod expres și neechivoc, astfel încât împrumutatul să fie perfect informat cu privire la obligațiile sale. Se poate adăuga că acesta dispune întotdeauna de posibilitatea de a sesiza instanța pentru a contesta aplicarea clauzei și pentru a solicita sancționarea unui abuz în pronunțarea sa de către creditor.

- 11 Având în vedere primul criteriu stabilit prin Hotărârea Curții din 26 ianuarie 2017, citată anterior, pentru aprecierea de către o instanță națională a eventualului caracter abuziv al clauzei referitoare la exigibilitatea imediată ca urmare a nerespectării de către debitor a obligațiilor sale pentru o perioadă limitată, s-ar putea admite că neplata de către consumator a unei rate lunare la termenul prevăzut caracterizează neîndeplinirea de către acesta a unei obligații care prezintă un caracter esențial, din moment ce s-a angajat să achite ratele lunare prevăzute, iar acest angajament l-a determinat pe cel al creditorului.
- 12 Al doilea criteriu, care conduce la aprecierea dacă o întârziere de peste 30 de zile la plata unei cote din principal, dobânzi sau sume accesorii, după cum prevede clauza în discuție, caracterizează o neîndeplinire a obligațiilor suficient de gravă în raport cu durata și cu suma împrumutată, ridică mai multe întrebări. Ținând seama durata mai mare a creditelor și de scăderea ratei dobânzilor, sumele neplătite pot fi relativ reduse în raport cu durata și cu sumele împrumutate la momentul pronunțării exigibilității imediate, astfel încât caracterul suficient de grav al neîndeplinirii obligațiilor ar putea fi relativizat și s-ar putea ține seama de echilibrul global al raporturilor contractuale. S-ar putea considera însă că un asemenea raționament, care ar presupune ca instanța să stabilească în fiecare caz de la ce sumă, în raport cu durata și cu suma împrumutată și de la ce termen neîndeplinirea obligațiilor este suficient de gravă pentru a justifica o exigibilitate imediată a împrumutului, creează o inegalitate între consumatori.
- 13 Prin urmare, se ridică problema dacă o întârziere de peste 30 de zile la plata unei singure rate din principal, dobânzi sau sume accesorii, după cum prevede clauza în discuție, poate caracteriza o neîndeplinire a obligațiilor care prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutată.
- 14 În temeiul celui de al treilea criteriu, trebuie să se stabilească dacă clauza derogă de la normele de drept comun aplicabile în materie în lipsa unor dispoziții

contractuale specifice. Dreptul comun impune notificarea unei puneri în întârziere înaintea pronunțării exigibilității imediate, admițând în același timp că părțile derogă de la aceasta și solicitând în acest caz respectarea unui preaviz rezonabil. Întrucât în clauza în discuție preavizul este de 30 de zile, pot fi ezități în a considera că acest termen este suficient pentru ca împrumutatul să contacteze creditorul, să îi ofere explicații cu privire la neîndeplinirea obligațiilor imputată și să găsească o soluție pentru a plăti rata sau ratele neplătite. Cu toate acestea, contractul în cauză prevede, pe de altă parte, posibilitatea ca împrumutatul să solicite o modificare a ratelor scadente care îi poate permite, după caz, să prevină un risc de neplată.

- 15 Trebuie să se stabilească însă dacă se poate considera că un preaviz de 30 de zile provoacă un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului.
- 16 În sfârșit, Hotărârea Curții din 26 ianuarie 2017 nu precizează dacă cele patru criterii stabilite pentru aprecierea de către o instanță națională a eventualului caracter abuziv al clauzei referitoare la exigibilitatea imediată ca urmare a nerespectării de către debitor a obligațiilor sale pentru o perioadă limitată sunt cumulative sau alternative. Acest aspect este necesar pentru soluționarea motivului și pentru a lămuri instanța națională cu privire la metodologia care trebuie utilizată pentru aprecierea caracterului abuziv al clauzei în litigiu.
- 17 Se ridică de asemenea problema dacă, în cazul unor criterii cumulative, caracterul abuziv al clauzei nu ar putea fi totuși exclus în raport cu importanța relativă a unui anumit criteriu.
- 18 Problemele ridicate prin intermediul motivului, de care depinde soluționarea recursului și care necesită o interpretare uniformă a textelor de drept al Uniunii aplicabile în cauză, justifică sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- 19 Prin urmare, este necesar să se suspende judecarea recursului până când Curtea de Justiție se va fi pronunțat cu privire la aceste diferite aspecte.

**PENTRU ACESTE MOTIVE**, Curtea:

[*omissis*];

TRIMITE Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele întrebări:

1°/ Articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că se opun, în contractele încheiate cu consumatorii, unei scutiri convenționale de la obligația de punere în întârziere, chiar dacă aceasta este prevăzută în mod expres și neechivoc în contract?

2°/ Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 26 ianuarie 2017, *Banco Primus* (C-421/14), trebuie interpretată în sensul că o întârziere de peste 30 de zile la plata unei singure rate din principal, dobânzi sau sume accesorii, poate

caracteriza o neexecutare suficient de gravă în raport cu durata și cu suma împrumutată și cu echilibrul global al raporturilor contractuale?

3°/ Articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 trebuie interpretate în sensul că se opun unei clauze care prevede că exigibilitatea imediată poate fi pronunțată în cazul unei întârzieri la plată de peste 30 de zile în cazul în care dreptul național, care impune notificarea unei puneri în întârziere înaintea pronunțării exigibilității imediate, admite ca părțile să deroge de la aceasta impunând în acest caz respectarea unui preaviz rezonabil?

4°/ Cele patru criterii stabilite de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Banco Primus (C-421/14), pentru aprecierea de către o instanță națională a eventualului caracter abuziv al clauzei referitoare la exigibilitatea imediată ca urmare a nerespectării de către debitor a obligațiilor sale pentru o perioadă limitată sunt cumulative sau alternative?

5°/ În cazul în care aceste criterii sunt cumulative, caracterul abuziv al clauzei poate fi totuși exclus în raport cu importanța relativă a unui anumit criteriu?

SUSPENDĂ judecarea cauzei până la pronunțarea deciziei Curții de Justiție a Uniunii Europene;

[omissis] [Motive de recurs anexate la hotărâre]